Partijen en volksvertegenwoordigers

De omstandigheid dat het Convent twee keer per jaar vergadert, biedt mij even zovele malen de gelegenheid om voor dit officiële en brede forum van onze partij algemene politieke beschouwingen te houden, die overigens vanwege de plaats waar en de positie van waaruit zij worden gehouden een ander karakter moeten en ook kunnen dragen dan die, welke door de volksvertegenwoordigers van onze richting in de Staten-Generaal worden gegeven en die daarvan ook geen doublure mogen vormen.

In de Kamers ligt het staatsrechtelijke en officieel-politieke front in de parlementaire democratie, waar het dagelijks werk en vaak de dagelijkse strijd plaats vindt. Daar achter bevinden zich, als het ware als strategische hoofdkwartieren, de politieke partijen, die elke publiekrechtelijke status missen — ik zeg; gelukkig; elke gedachte aan een wet op de politieke partijen zou haar wezenlijke positie slechts kunnen schaden en heeft tot nu toe 'bij ons ook eigenlijk geen voet aan de grond kunnen krijgen —, maar die in feite de hoofdinhoud van het streven van een bepaalde politieke richting uitmaken, en die ook voor het officieel-parlementaire werk mede de

bouwstenen aandragen. Zij doen dat zonder dat zij — en ik zeg weer: gelukkig — de volksvertegenwoordigers in him tactische front-positie in hun eigen verantwoordelijkheid en noodzakelijke bewegingsvrijheid mogen aantasten en zonder dat zij hen als partij-functionarissen zouden mogen beschouwen.

De partijen zijn — om een modern woord te gebruiken — de politieke „pressure-groups", de leden der vertegenwoordigende lichamen zijn met hun eigen verantwoordelijkheid de volks vertegenwoordigers. Inzake de politieke richting, die zij voorstaan, zullen zij elkander wederzijds beïnvloeden. De volksvertegenwoordigers zullen dit de partijen doen ten aanzien van een beoordeling van de feitelijke situatie aan het officiële front, de partijen zullen dit de parlementariërs moeten doen door het trekken van algemene lijnen voor een politiek beleid.

De 'laatste, de partijen, doen dit door het opstellen van beginsel- en verkiezingsprograms, maar zij zullen ook tussentijds moeten blijk geven de gang van zaken aan het officiële front uit een oogpunt van strategie met meer dan gewone belangstelling te volgen, — zo nodig — te beïnvloeden en te leiden. En de eerste, de parlementariërs, zullen hun ervaringen bij het opstellen van een nieuw strategisch plan naar

voren moeten brengen.

De voorzitter van onze Tweede Kamerfractie doet jaarlijks voor dit Convent verslag van de parlementaire activiteiten. Het is in zekere zin een verantwoording van het fractiebeleid, zy het ook niet in de juridische zin van het woord, aangezien de fractie in haar kwaliteit van deel der volksvertegenwoordiging niet alleen tegenover de eigen partij maar voor het gehele volk verantwoording schuldig is. En dat is tenslotte een zaak, die zich bij de verkiezingen en de uitslag daarvan zal manifesteren. En tot mijn taak kan het behoren als de nu eenmaal aangewezen eerste representant van de party, het fractie-beleid te commentariëren, en, zo nodig, maar dat heb ik nog niet meegemaakt, te kritiseren.

Bij een goed samenspel en een regelmatig contact tussen partij-organen en fracties zal het er in feite op neerkomen, dat men elkander wederkerig beïnvloedt.

De internationale situatie.

In de afgelopen zomer, waarin allen ook thans weer met vredige vakantie hadden willen en voor een groot deel gelukkig ook nog hebben kunnen gaan, heeft de politiek bepaald niet stilgestaan. Zeker de internationale politiek niet. Nadat in mei de Russische premier Chroestjow de geplande top-

conferentie vlak voor haar begin op zijn steeds bekender wordende abrupte wijze in het honderd had laten lopen, is de wereldspanning voortdurend toegenomen en zitten wij sindsdien weer midden in de koude oorlog. Dit is voor velen wellicht een grote teleurstelling geweest, maar het is de vraag, of wij daaromtrent in de gegeven omstandigheden wel zo rouwig moeten zijn.

Ik geloof, eerlijk gezegd, van niet. Waarover wij rouwig moeten zijn en wat ons voortdurend moet vervullen van ernstige bezorgdheid, dat zijn de oorzaken van de koude oorlog. Maar zo lang die oorzaken er zijn — en dat die er nog zijn is uit het Sovjet-Russische spel in de afgelopen maanden met betrekking tot Kongo, Cuba en UNO zonneklaar gebleken — ontbreekt aan een werkelijk vreedzaam naast elkaar bestaan van Oost en West een wezenlijke basis en is een vrede met inhoud niet mogelijk. Voordat het zover zou kunnen komen, moet er aan het Sovjet-systeem nog ontzaglijk veel veranderen.

Een zekere vorm van samenleven zonder hete oorlog, dus een koude wapenstilstand zullen wij uit overwegingen van opportuniteit in de goede zin van het woord — d.w.z. om erger te voorkomen — in de gegeven situatie moeten aan-

vaarden, mits onze innerlijke weerkracht daardoor niet verslapt. Een politieke vrede met het communistische systeem zit er echter niet in en kan er voor ons ook niet inzitten. Het is voor het Westen in dit verband wellicht gezond, dat Chroestjow ons in de afgelopen maanden weer in de ernst van de zaak heeft gedrukt. Wij zullen ons, naar ik geloof, in de komende tijd geestelijk en moreel moeten voorbereiden op een moeilijke periode in de internationale politiek. In de laatste tijd hebben wij mede als gevolg van de verkiezingsdrukte ginds, node een krachtig beleid van de V.S. gemist.

Overigens mag ons in dit alles nooit loslaten het verlangen naar vrede met en vooral naar gerechtigheid en vrijheid voor de volkeren achter het ijzeren gordijn. De controverse Uissen ons en het politieke systeem ginds moge wezenlijk en onverzoenlijk zijn, er is met velen aan die kant een innerlijke geloofsverbondenheid, die ruimschoots over ijzeren gordijnen heen reikt. En het is goed om te weten — al was het alleen al om onszelf te bewaren voor Westerse hovaardij of misplaatste meewarigheid met onderdrukte volkeren — dat er in die onder politieke druk levende wereld velen zijn, die in een eenvoudig geloofsleven rijker zijn dan wij, en die ons kunnen vermanen omtrent dingen die wij ons vanwege onze grote vrijheden menen te mogen permitteren. In een onlangs ge-

houden conferentie van Europese Kerken van Oost en West heb ik dit ook tot eigen lering mogen constateren.

Terwijl wij in het laatste decennium reeds voldoende hadden gemerkt van de toenemende politieke rol, die in het bijzonder jonge Aziatische landen, zijn gaan spelen, hebben in de afgelopen maanden de adembenemende en voor een deel zeer dramatische ontwikkelingen in het politiek zelfbewust geworden Afrika ons in een vrijwel niet bij te houden tempo doen realiseren, dat in een zeer korte periode de politieke kaart van de wereld ingrijpende wijzigingen ondergaat, die van zeer grote en beslissende invloed kunnen en zullen zijn op het gehele politieke beeld, waar wij mee te maken hebben.

De omvang en de snelheid der gebeurtenissen vergen van de verantwoordelijke staatslieden van de oude en van de nieuwe landen een uitzonderlijk grote wijsheid en zeer vlugge beoordeling van de feitelijke situatie. Het is een verblijdend verschijnsel, dat deze eigenschappen in een vrij chaotisch schijnende toestand met betrekking tot de ontwikkelingen in de Kongo op een gegeven ogenblik in belangrijke mate aan het licht zijn getreden in de in september gehouden vergaderingen van de UNO.

De positie van de UNO is op dat ogenblik versterkt. De onmisbaarheid van de volkerenorganisatie heeft zich juist in de nieuw ingetreden fase in de wereld-politieik gedemonstreerd. Een man wiens optreden daarbij een bijzonder positieve waardering ondervond, was de secretaris-generaal der UNO, Hammerskjoeld. Moge hij ook bij de verdere uitvoering van het beleid der volkerenorganisatie de nodige kracht en de juiste afweging van de zeer vele in hel geding zijnde factoren tonen.

Het is duidelijk, dat in de Kongo-tragedie ons medeleven, behalve naar de volkeren, die rechtstreeks in die maalstroom betrokken zijn, sterk is uitgegaan en nog uitgaat naar ons nabuurland België, het land dat zich in een onvoorstelbaar kort tijdsbestek had opgemaakt om met betrekking tot de Kongo tot een andere afwikkeling te komen dan het Nederland met betrekking tot Indonesië was gelukt, maar dat plotseling in een nog aangrijpender misère terecht kwam dan aan Nederland in de relatie met Indonesië is overkomen.

Ik moge in dit verband vermelden, dat onze gedachten in deze in het bijzonder moeten uitgaan naar de Belgische oud-minister De Schrijver, tevoren president van de Internationale Unie van Christen-Democraten, bij welke organisatie ook

onze partij is aangesloten. Ongewild en ongezocht is hij belast geworden met de reeds tevoren als onmenselijk zwaar te beschouwen taak om de opkomende storm ginds in goede banen te leiden.

Internationale Unie van Chr. Dem. partijen.

Nu ik de Internationale Unie noem, waarbij, zoals ik zei, ook wij zijn aangesloten, moge ik in dit verband wijzen op de in de toekomst steeds belangrijker wordende betekenis van deze internationale organisatie. In Europees verband heeft zij reeds een duidelijke positie verkregen, waartoe een in de laatste maanden plaatsgevonden hebbende reorganisatie nog zal bijdragen. De contacten gaan echter ook daarbuitenuit.

Behalve met de in ballingschap levende vertegenwoordigers der vroegere christelijke partijen achter het ijzeren gordijn, zijn zij er ook met Zuid-Amerika. Het zal echter voor de naaste toekomst van de grootste betekenis zijn, dat relaties worden nagestreefd met de groepen, die onder christelijke signatuur in de „derde wereld" van Azië en Afrika aanwezig zijn of nog zullen optreden.

Zonder aan dit internationale contact op christelijk-politiek terrein een overdreven betekenis en inhoud toe te kennen, zullen wij daarin toch één van de middelen hebben te zien,

om onze eigen politieke boodschap over de wereld van vandaag uit te dragen.
Con amore achter Kabinet - De Quay.

Niet alleen in de internationale wereld heeft de politiek in de afgelopen zomer niet stilgestaan, ook in de binnenlandse politiek deden zich vóór de intrede van het nieuwe parlementaire jaar enkele evenementen voor, die weliswaar van een geheel andere orde waren dan de geweldige internationaal-politieke gebeurtenissen, maar die toch enige deining en opwinding veroorzaakten. De verwerping door de Eerste Kamer nog in het oude zittingsjaar van het ontwerp-toto-wet, de pjjnlijke Karei Doorman-affaire en de „cocktail-party", deden aan de ene kant, bij de oppositie, wellicht de verwachting leven, en bij anderen de vrees, dat de huidige politieke constellatie door één en ander niet ongeschonden zou blijven, terwijl weer anderen de gedachte hadden, dat de plaatsgevonden hebbende incidenten wellicht de juiste aanleiding zouden vormen tot de van enkele zijden in de afgelopen maanden als wenselijk gestelde personele reconstructie van het kabinet op de bestaande politieke basis.

De feitelijke gang van zaken is sindsdien echter geweest, dat de genoemde incidenten in het geheel geen

politieke gevolgen hebben gehad. En het ogenblik waarop dit had moeten blijken is gepasseerd, n.1. het moment van de algemene politieke beschouwingen in de Tweede Kamer. En nu dit moment gepasseerd is, is de belangrijkste conclusie. die men daaruit moet trekken, deze, dat de huidige politieke constellatie vrij stevig in elkander zit en dat zij als zodanig beslist wel een stootje kan verdragen.
Zodat ook enerzijds voor een bij de oppositie levende hoop, en anderzijds voor hier en daar in de kring der „regerings-partijen" optredende ongerustheid omtrent de verzwakking daarvan, geen gronden aanwezig zijn.
Ook zonder dat de socialistische oppositie in de persoon van de heer Burger daaraan onbedoeld in het Kamerdebat een handje zou hébben meegeholpen, zou men hebben mogen constateren, dat het zittende kabinet niet alleen politiek, maar ook naar samenstelling versterkt uit de strijd is getreden.
Dit is, naar mijn mening, een zaak van niet te onderschatten betekenis.
Ook zij, die in de afgelopen periode wel eens hebben laten uitkomen, — en ik schakel daarbij mijzelf niet uit — dat zij de persoonsbezetting van het kabinet niet in alle opzichten ideaal of niet voldoende sterk vonden, en de wenselijkheid

van een zekere reconstructie op het juiste ogenblik en op de juiste wijze niet uitsloten, zullen, naar ik aanneem, zich toch steeds duidelijk op het standpunt hebben gesteld, dat iets dergelijks alleen zou kunnen plaats vinden met instemming van alle groepen, die dit kabinet dragen.
Nu het kabinet zich ook in zijn personele samenstelling door de jongste stormpjes heen duidelijk heeft gehandhaafd, moeten, vanwege de nadelen van het voortdurend op dit punt bestaan van onzekerheden, ook zij, die bepaalde zwakheden zouden hebben willen zien gecorrigeerd, zich verder niet alleen politiek — want dat is nooit in het geding geweest — maar ook qua bezetting zich nu con amore achter dit kabinet-De Quay stellen.

Uiteraard met dien verstande, hetgeen ook van het begin af wegens het karakter van dit kabinet het uitgangspunt is geweest en toch in het algemeen ook vanzelfsprekend is, dat het kabinet steeds op de zakelijke, en daaronder vallen ook de principiële, merites van zijn beleid zal worden beoordeeld. Dat is in de verstreken periode gebeurd, in het bijzonder bij toto, loonbeleid, enz. en zal ook in de toekomst gebeuren bij belangrijke zaken als kinderbijslag, mammoetontwerp,

e.a.

Een beroep op minister Cals.

Ik zou, wellicht en naar ik hoop ten overvloede, minister Cals nog eens weer vanaf deze plaats willen wijzen op zijn bijzondere verantwoordelijkheid om in dit laatstgenoemde ontwerp een voor alle het bijzonder onderwijs dragende groepen in ons volk bevredigende regeling te treffen. Alleen dan zal hij in ons volk met ere een enorme prestatie op het gebied van de onderwijswetgeving op zijn naam hebben staan.

Er heeft in de kranten gestaan, dat de minister zich met zijn voornaamste medewerkers van dit ontwerp enige tijd in afzondering gaat begeven ter voorbereiding van de memorie van antwoord op het voorlopig verslag van de Tweede Kamer. Ik hoop, dat zij zich, vrij van het rumoer van de politieke straat en met de bij belangrijke zaken soms zo onmisbare distantie van de dagelijkse omgeving, kunnen concentreren op de kern van de zaak.

Geen fractiedwang.

Bij de behandeling van het toto-ontwerp in beide Kamers en bij die van het loonbeleid in de Tweede Kamer naar

aanleiding van de motie-Burger, is gebleken, van een niet geheel eensgezind optreden van de anti-revolutionairen. Dit heeft binnen en buiten de eigen kring wel enigermate de aandacht getrokken, omdat de anti-revolutionaire fracties er nogal om bekend staan, dat zij in het algemeen aaneengesloten plegen op te treden. Nu zou het fout zijn, indien men uit een in de regel eensgezind optreden, zou moeten concluderen of zou willen afleiden, dat iedere uitzondering daarop een inbreuk is op het wezen van ons politieke werk.

Zonder dat wij geneigd zijn er vrede mee te hebben of nog gunstiger: er prat op te gaan, indien van ons in het parlementaire werk een gevarieerde en steeds variërende standpuntbepaling en stemuitbrenging zou worden verwacht, mogen wij ook duidelijk stellen, dat er bij ons geen sprake is van fractie- of partijdwang bij de behandeling van de publieke zaak. En dat dit op een gegeven ogenblik eens tot uiting komt bij een stemming is op zichzelf niet verkeerd.

Maar een terecht of ten onrechte gewekte schijn van het ontbreken van een zekere bereidheid tot het aanvaarden — ik zeg niet van een zekere discipline, ofschoon ook die niet mag ontbreken —, maar van de politieke wenselijkheid van een eensgezind optreden op belangrijke punten van principieel- en algemeen-politiek beleid, mag ons toch

niet geheel onverschillig laten. Men mag over ons „in de regel in gesloten gelederen optreden” soms schimpen, het is, naar mijn mening, in politiek opzicht niet onze zwakste zijde.

Zich voegen.

Ik stel direct voorop, dat een lid der Staten-Generaal uiteindelijk verplicht is geheel naar eigen eer en geweten, en zelfs „zonder last of ruggespraak” over een aanhangige zaak, die in haar uiteindelijke acute en dus beslissende fase van stemuitbrenging door niemand nauwkeurig te voorzien is geweest, zijn standpunt te bepalen en zijn stem uit te brengen.

Maar tenslotte zit men, waar men zit, zoals ook wel niemand zal willen beweren, niet „a titre personnel”, maar als vertolker van een georganiseerde politieke richting.

Zo kan het gebeuren, dat men zich, ook bij een persoonlijk afwijkend waarderingsoordeel over onderdelen, moet voegen terwille van de eenheid in de richting, die men vertegenwoordigt, hetgeen overigens ook wel door geen volksvertegenwoordiger zal worden betwist.

Toto.

Ik wil nu op zichzelf op de in de beide genoemde gevallen

in onze Kamerfracties voorgekomen minderheidsstemmen niet uitvoerig ingaan. Zowel om de betekenis van deze gebeurtenissen niet te overdrijven als ook omdat mij de op een gegeven ogenblik op ons ieder persoonlijk betrokken beslissing van het doen ener keuze, die soms niet eenvoudig is, te belangrijk is. Maar een enkele opmerking mag toch niet achterwege blijven, omdat dat in onze party toch niet zou worden begrepen.

Wat de toto betreft, is ten principale het anti-revolutionaire standpunt o.m. in het verkiezingsprogram duidelijk geweest. Een afwijking daarvan by parlementariërs, die, rekening houdende met alle, op dat ogenblik van algemeen belangzijnde factoren, tot hun beslissing zyn gekomen, wil ik op zichzelf zeker niet negatief beoordelen. Alleen mag VM deze Kamerleden worden verwacht, dat zij zich bewust zijn geweest, dat zij op een zeer aangelegen punt verwarring zouden kunnen stichten in de kring waartoe zij behoren.

Motie - Burger.

Wat de motie-Burger betreft, was en is er, voorzover ik heb kunnen bezien, geen verschil van mening in onze a.r. Tweede Kamerfractie omtrent de hoofdlijn van het loonibeleid van het kabinet, dat als zodanig een hoofdelement vormt in

het totale kabinetsbeleid.

Er was wel bij enkele fractieleden een van de regering afwijkende mening omtrent de feitelijke situatie en de feitelijke mogelijkheden bij de uitvoering van het loonbeleid. Nu weet ik wel, dat in de discussie, die na de stemming over de bewuste motie-Burger ook in onze kring is gevoerd, gesteld is, dat het hier toch maar niet puur ging om een verschil in beoordeling van de feitelijke mogelijkheden, en dat het principe van de contractvrijheid in het geding was. Maar ik vraag mij dan toch af of men daarmede de zaak niet wat overtrekt. Ik kan mij althans niet voorstellen, dat de regering de contractvrijheid, ook voor wat betreft eventuele tussentijdse herzieningen van de c.a.o.'s in beginsel zou willen aantasten.

De tegenstanders van de concrete regeringsopvatting op het omstreden punt, ontkennen in het thans gevoerde loonbeleid niet de bevoegdheid van de regering of ook de wenselijkheid, om de algemeen-politieke en -economische aanvaardbaarheid van incidentele tussentijdse loonherzieningen in c.a.o.'s te beoordelen. Dat betekent in feite, dat men — en hoe zou het ook anders kunnen als men de vorige eeuwse liberale leuze „laisez faire, laisez aller" niet aanhangt — dat men de over-

heid een zekere stem in het kapittel bij de, — in algemeen sociaal en politiek opzicht, momenteel zo belangrijke toepassing van de contractvrijheid in deze, niet onthoudt. Maar is het dan principieel — over de juistheid van het beleid kan men twisten — iets anders, wanneer de overheid in wat bredere en uit beleidsoogpunt bezien wellicht ook wat duidelijker zin zegt, dat in verband met de huidige economische feitelijke situatie, generaal genomen het tussentijds openbreken van c.a.o.'s moet worden vermeden en dat dit daarom de haar legaal voorgeschreven medewerking niet kan verwachten.

Nu is het uiteraard zo, dat de door een minderheid van de Kamerfractie aangehangen afwijkende meningen op zichzelf volkomen legitiem zijn.
Het is echter de vraag — en daar ging het m.i. om — of. wanneer de regering haar beoordeling van de feitelijke omstandigheden ter handhaving van de wezenlijke inhoud van haar beleid blijft vasthouden, degenen, die dit beleid steunen, zich niet hebben te conformeren en zich ervoor hébben te wachten om in te stemmen met een uit de oppositie geboren uitspraak, die uiteraard geacht moet worden er niet in de allereerste plaats op uit te zijn de hoofdlijn van het regeringsbeleid te steunen.

Ik dacht, dat in gevallen als de bovengenoemde — en ik zeg nog eens weer: met volkomen aanvaarding van ieders verantwoordelijkheid om op het beslissende moment naar eigen eer en geweten te stemmen — het volgen van een zekere discipline geen overdreven eis is.

Een streep er onder.
Overigens voeg ik hieraan direct toe, dat wij over dergelijke op incidentele gevallen betrekking hebbende divergenties ook geen groter verdriet moeten hebben dan zij verdienen. Het onaangename is, dat in het land dit soort dingen soms een veel grotere proportie krijgen dan zij zakelijk verdienen. En het is de taak van de leidingen der politieke en sociale verbanden, waarbinnen dergelijke incidentele divergenties optreden, om te zorgen, dat dit buiten-proporties-treden niet plaats vindt.
In het onderhavige geval is het voor wat de sociale sector betreft merkwaardig, dat C.N.V. en K.A.B. een verschillend standpunt hebben ingenomen. Maar ik weiger daaruit de conclusie te trekken, dat deze beide organisaties het ten aanzien van het algemene loonvormingsbeleid niet eens zouden zijn.
Overigens ben ik wel van oordeel, dat wij er oog voor

moeten hébben en dat ook de regering voorzover het binnen het algemene beleid mogelijk is, er rekening mede moet houden, dat bij een voortdurend stijgende conjunctuur er ook een voortdurend aanwezige drang naar loonsverhoging is, en dat door het systeem van vrijere of gedifferentieerde loonvorming de positie en de taak van de vakbeweging zwaarder is geworden, hetgeen trouwens ook de bedoeling is van het nieuwe beleid.

Dat is naast de politieke, de sociale kant van het geval.

En dan heeft de christelijke vakbeweging er recht op te weten, dat wij daarin moreel achter haar staan, en dat regering, volksvertegenwoordiging en party dat ook moeten laten blijken in de afweging van wederzijdse verantwoordelijkheid.

Tenslotte zou ik willen zeggen: laten wij alstublieft over de genoemde gebeurtenissen „als incident" niet te lang nakaarten, opdat het ons niet afleidt van het vele en belangrijke werk, waarvoor wij in de komende tijd samen staan. Op een gegeven ogenblik zal men onder dergelijke dingen niet te laat — en ik meen dat dit ogenblik er n u is — een streep moeten weten te zetten. En als er werkelijk noodzakelijke geschilpunten zijn, laten degenen, die er rechtstreeks bij betrokken zijn, daarover nog eens rustig met elkaar praten.

De onderlinge relatie der chr. partijen in Nederland.

Ik wil nu deze keer niet weer uitvoerig spreken over de onderlinge relatie der christelijke partijen in ons land. Voor uw vergadering heb ik één en andermaal daarover gesproken, terwijl in ander verband zelfs nog zeer recent, dit onderwerp in de kring der jongeren aan de orde is gesteld.

Naar ik meen, is ons standpunt in deze duidelijk.

1. Wij stellen voorop, zolang in organisatorisch opzicht de partijsituatie in ons land is, zoals zij is, met name wat betreft de Reformatorische christenheid, onze zelfstandige en eigen organisatorische positie en verantwoordelijkheid als anti-revolutionaire party.
2. Wij voegen daaraan toe, dat wij geen vrede hebben met de organisatorische gebrokenheid in de protestants-christelijke politiek.
3. Wij zijn van oordeel, dat niet alleen internationaal, maar ook nationaal, de protestantse en rooms-katholieke groeperingen in de praktijk der staatkunde onder de omstandigheden waarin wij leven, sterk op elkander zijn aangewezen en geroepen zijn tot een doelbewust onderling samenspel.

M.i. is dit duidelijk en ik meen, dat deze dingen in party en fracties in hun algemeenheid — uiteraard met nuances —

worden aanvaard en als zodanig beleefd. En nu mag Het Vrije Volk of iemand anders ons wel trachten voor te lichten, dat wij een bijwagen of iets dergelijks van de K.V.P. zijn, — en ik wil aan hen dat plezier van die voorlichting niet ontzeggen — maar er wel op wijzen, dat wij als partij oud en wijs genoeg zijn om zelf onze positie ook tegenover anderen te bepalen en te kennen.

Ik zou tot onze rooms-katholieke vrienden willen zeggen: gij zult soms en ook op plaatsen, waar gij het niet verwacht, bij ons wellicht geluiden horen, die bij u inzake een te onzent levende behoefte aan samenspel misschien enige argwaan wekken, zoals dat aan onze kant ook wel eens het geval is, door beschouwingen in persorganen van uw kant.

Laat dit bij u geen twijfel wekken omtrent de algemene intenties van onze kant, en wilt u realiseren, dat bij ons, zoals wellicht ook bij u, op dit punt nuanceringen aanwezig zijn, waaromtrent wij ieder van ons in eigen kring tot een harmonieus en eerlijk praktisch beleid moeten komen, ook in het onderlinge samenspel als partijen. En ik meen, dat dat op dit ogenblik goed zit.

En ik zou tot diegenen onder ons, die ten deze academische

beschouwingen houden omtrent de positie der Nederlandse partijen en ook van de K.V.P., waardoor — wellicht ten onrechte, althans onbedoeld, — de indruk zou worden gewekt, dat onze party de relatie met de K.V.P. niet voldoende ernstig zou nemen, willen zeggen, dat wij moeten voorkomen, dat zij, die in sterkere mate dan andere bepaalde partijen onze politieke bondgenoten zijn, het gevoel zouden kunnen krijgen, dat men toch niet goed weet wat men aan ons heeft. Voor een goede onderlinge verhouding is niets erger dan het ontstaan van wantrouwen.

Hetgeen uiteraard in het geheel niet wil zeggen, dat men elkander ooik als samengaande partners niet in voorkomende gelegenheden op gepaste wijze duidelijk de waarheid mag zeggen.

Het smeren met stroop is voor een sterke onderlinge verhouding tenslotte nauwelijks minder erg dan wantrouwen. Een gezonde en wederzijds goed gerichte onderlinge relatie, zoals die zich, naar mijn mening, nu al een aantal jaren duidelijk bezig is te ontwikkelen, heeft aan geen van deze beide neigingen behoefte, terwijl zij overigens ook van een eventueel hier en daar optreden van dergelijke verschijnselen nu niet direct onderste boven zal zijn. Daarvoor gaat het nu

eenmaal, ook wanneer wij ieder voor zich ons eigen gezicht willen behouden, voor ons beide om een te belangrijke gemeenschappelijke zaak, waarvoor wij in deze wereld staan.

De Europese integratie.

Een zaak, waarbij ik u tenslotte, enigszins uitvoerig, zou willen bepalen, is die van de Europese integratie. Deze zaak is niet splinternieuw, maar toch van een zo voortdurende versheid, dat zij ons geen ogenblik uit de gedachten moet zijn. Er is te dezen in het Europa van na de oorlog een nieuwe gedachte gaan leven en een nieuwe ontwikkeling in gang gezet. Met vallen en opstaan, maar in het geheel genomen toch met een niet te verwaarlozen effect.

Werd aanvankelijk hier en daar de gedachte aan een integratie, d.w.z. een bepaalde vorm van politieke eenwording van de Europese staten, in de richting van de Verenigde Staten van Europa als iets onwerkelijks, iets „half-zachts" gezien, het heeft toch maar heel kort geduurd, of zij werd tot een volkomen reëele zaak in de na-oorlogse politiek. Staatslieden van internationaal formaat, ik behoef maar de namen te noemen van figuren als Churchill en Spaak, grepen haar met beide handen aan, en ook in ons land werd zij al spoedig door de

grotere politieke partijen aanvaard en steeds meer actief bevorderd.

Ook door onze party, die hierin zeker niet aarzelend een positief standpunt innam. Het is ook niet zo, zoals wel eens wordt gedacht, dat het 'hier by de anti-revolutionaire party gaat om een opvatting van enkele leidende figuren in de party, maar dat de party zelf er buiten staat. Dit is zeer beslist niet waar. Al mag het dan zo zijn, zoals met meer zaken, dat deze aangelegenheid in haar uitwerking wat ver afstaat van de dagelijkse belangstelling van vele harer leden, de gedachte zelf is door onze party in haar breedste en hoogste organen tot aan de Deputatenvergadering toe, aanvaard, b.v. in programs van actie. En al zijn er hier en daar onder ons nog wel mensen, die er huiverig tegenover staan, in het algemeen is zij aanvaard en is zij aanvaard zonder principiële consternatie.

Een vérstrekkende zaak.

Waar komt dat nu van? Waar komt het van, dat anti-revolutionaire figuren mede een leidende rol spelen in deze ontwikkeling en dat mannen als Hazenbosch en Biesheuvel daarbij ook voor onze a.r. invloed uiterst belangrijk praktisch werk doen?

Als wij het over deze aangelegenheid hebben moeten wij direct vooropstellen: het gaat hier om een zeer vérstrekkende en ingrijpende zaak. Het gaat hierbij namelijk om een streven. dat erop gericht is, dat bepaalde bevoegdheden van de nationale overheden, waarbij in het bijzonder gedacht wordt aan de terreinen van economische politieke, defensie en internationale aangelegenheden, worden overgedragen aan een nieuwe Europeese gezag, dal als zodanig dus een eigen overheidsstatus krijgt.

De nadruk ligt hierbij op bepaalde, dus uitdrukkelijk te bepalen speciale bevoegdheden niemand uit gezaghebbende politieke kringen dentk aan een Europese eenheidsstaat maar desniettemin, het gaat in supra, bovennationale bevoegdheden.

Het federative streven is niet en het zou voor ons onaavaardbaar zijn indien dat zo waas gericht tegen de nationale staten. Integendeel het omvat en behoort vanwege de aarde van de federative gedachte juost gericht te zijn op het behoud daarvan. Onze partij zou zich ook nooit achter dit streven hebben gesteld, als het ging om een faillissement der nationale staten.

Bescherming van recht en vrijheid.

Ik heb zojuist de vraag gesteld, waarvan het nu komt, dat onze partij zonder principiele consternatie deze ingrijpende gedachte van integratie heeft aanvaard. Dat komt, in het kort gezegd, omdat wij juist vanuit onze christelijke overheids en staatsbeschouwing altijd weer door de nationale souvereiniteit en het zelfstandige staatssbestaan, zoals win die op een bepaald ogenblik als feitelijke constellatie kennen, heenzien, en ik in elk geval mnoeten heenzien, naar de centrale opdracht, die van Godswege aan overheden en staten is gedreven en dat is daarop komt het in de politiek altijd uiteindelijk weer neer de bescherming van recht en vrijheid.

Nieuwe staatkundige vormen voor de vervulling der Goddelijke overheidsopdracht.

De staatsverbanden en staatkundige vormen, die er in het verleden geweest zijn, en die welke er nu zijn, zijn tenslotte historisch bepaalde tijdelijke verschijningsvormen, waarin in hun tijd de eigenlijke overheidstaak haar vervulling moet vinden.

Die vormen zijn door de gehele geschiedenis heen aan verandering en wisseling onderhevig geweest ook in ons eigen nationale staatkundige bestaan en er is uiteraard geen enkele aanleiding om te veronderstellen, dat de vormen van dit ogenblik van nu af tot aan de jongste dag toe in hun hudige verschijning gefixeerd zouden blijven of zouden moeten blijven tot die van dit moment.

Dit houdt vanzelfsprekend niet in, dat wij die vormen nu maar mogen bagatelliseren en dat wij er van de ene dag op de andere maar wat mee mogen gaan schuiven. Wanneer wij letten op onze eigen Nederlandse staat en zijn historie, dan zijn wil voor alles, wat dat inhoudt, ontzaglijk dankbaar, en zullen wij veranderingen ook alleen aanvaarden als het nodig is voor het doel waarvoor zij er zijn.

Maar het houdt tenslotte wel in, dat zij als zodanig nooit een doel in zichzelf zijn, maar door de loop der tijden heen aangepast moeten worden aan een adequate, d.w.z. doel-treffende vervulling van de Goddelijke overheidsopdracht. En dat is een zaak, waarvoor de volken van Europa in deze tijd zijn geplaatst door de structurele wijziging, die de wereld in politieke zin heeft ondergaan.

Want wij hebben te maken met de omstandigheid, dat de politieke verhoudingen in de wereld niet meer naar nationale, doch naar continentale lijnen worden bepaald. Dat is een wijziging in de situatie, die niet van het ene jaar op het andere is ontstaan, maar waarvan in deze eeuw de beide in Europa ontbrande wereldoorlogen de alarmerende voortekenen zijn geweest. En wij staan voor de volstrekt andere afmetingen, waarin in onze Europese landen, klein en groot, recht en vrijheid van buitenaf worden bedreigd. Wij staan tenslotte heel eenvoudig voor de vraag en voor de verantwoordelijkheid hoe in de toekomst, voorzover menselijkerwijs mogelijk, voor onze kinderen, en onze kerken en onze scholen, en voor alles wat ons dierbaar is, een leven in gerechtigheid en vrijheid politiek kan worden gegarandeerd.

Open gesprek met het G.P.V.

En wanneer het dan gaat om het zoeken van nieuwe staatkundige vormen, dan is het niet zo, zoals het Gereformeerd Politiek Verbond het doet voorkomen, — en ik zeg nog eens weer met grote nadruk, dat wij hen op dit en andere punten missen — dat wij ons keren tegen onze wettige overheden en haar bevoegdheden, en dat wij daaraan in strijd met de Bijbel afbreuk willen doen. Dat zij verre.

Maar het is onze wettige overheid zelf, en het zijn de wet-

tige overheden der andere Europese staten, die in het besef van haar verantwoordelijkheid voor de vervulling van haar centrale opdracht, zoeken en zoeken moeten naar nieuwe staatkundige vormen en naar het gezamenlijk in leven roepen van nieuwe gezagsorganen, die een beperkt deel van haar overheidsbevoegdheden overnemen en wel omdat de bestaande vormen op hoofdpunten niet meer aan hun wezenlijk doel beantwoorden.

En dan richt zich, nationaal gezien, zoals men 'het wel eens wil stellen, ons streven niet tegen onze Koningin en haar plaats in ons volk, maar dan is het onze hoogste nationale overheid, de Koningin, zelf, die in Haar hoge ambt en in het daaruit voortvloeiende besef van haar verantwoordelijkheid, de nieuwe staatkundige weg gaat en wijst.

Elk anders stellen van deze dingen lijkt mij een ernstige vergissing en ik zou willen, dat wij met figuren uit het G.P.V. hierover eens een open gesprek zouden kunnen hebben, juist omdat hier kennelijk een van de zere punten ligt, die ons verdelen.

Het is ook niet waar, dat geen overheidsbevoegdheden kun-

nen worden overgedragen en geen nieuwe overheden ten koste van de bevoegdheden van de bestaande kunnen worden gecreëerd. Dat standpunt kan ook door het G.P.V. m.i. niet worden ingenomen of gehandhaafd.

Ik heb althans nimmer gezien, dat men van die zijde principiële bedenkingen heeft gehad tegen het nieuwe Koninkrijksstatuut, waarbij aan Suriname en de Nederlandse Antillen nieuwe overheidsbevoegdheden zijn verleend ten koste van de Nederlandse; of dat men van die kant, afgezien van de dramatische geschiedenis daarvan, in beginsel het toekennen van eigen souvereiniteit aan de volken van Indonesië op het daarvoor aangewezen tijdstip zou hebben willen afwijzen; of dat zij dit in beginsel zou willen doen met betrekking tot een in de toekomst toekennen van eigen politieke zelfbeschikking aan het volk der papoea's op Nieuw-Guinea.

Grenzen open voor onze politieke boodschap.

Het zou mij nu te ver voeren, dieper op deze dingen in te gaan, evenals op het veelal geuite bezwaar, dat wij bij de eenwording van Europa de in Nederland gelukkig nog zeer sterke reformatorisch-christelijke invloed in het bredere verband van Europa haar kracht gaan ontnemen. Tegen dit laatste kan direct ingebracht worden, afgezien van de opmerking dat ook bij verdere integratie de hoofdzaak van ons innerlijke volksleven zich nog in het zuiver nationale bestek zal blijven

afspelen (b.v. onderwijs, opvoeding etc.), dat juist door het opengaan van de grenzen nieuwe mogelijkheden en kansen aan onze reformatorisch-christelijke politieke boodschap worden geboden, die ons juist in dit opzicht voor een nieuwe taak stellen en die wij met beide handen hebben aan te grijpen.
Dat is onze taak en niet het pogen te keren van een noodzakelijke ontwikkeling der dingen.

Géén „Europa der Vaderlanden".

Het is niet alleen, dat wij inzake het vraagstuk van de Europese integratie nog te maken hebben met principiële bedenkingen, die in een ons geestelijk nauw verwante politieke groep en, zoals ik gezegd héb, ongetwijfeld ook nog wel hier en daar in onze eigen kring, leven, maar er zijn juist in de laatste tijd in veel ruimere en fatalere zin gevaren, die de wezenlijke inhoud van deze gedachte bedreigen en in haar mogelijkheden van realisering proberen aan te tasten. Ik meen, dat in de politieke ontwikkeling van Europa — trouwens ook in die met betrekking tot de NAVO — zich gevaarlijke tendensen voordoen, waarin het oude nationalisme — hetgeen dus iets anders is dan het nationale, waaraan moet worden vastgehouden — weer de 'kop opsteekt.

De schrik over en de les van de tweede wereldoorlog en

het feitelijk gegrepen zijn door de noodzakelijkheid van nieuwe vormen zijn bij een aantal mensen blijkbaar aan het verzwakken en thans verkrijgen de tegenstrevende krachten van een nieuwe staatkundige vorm van Europa, die er uiteraard altijd geweest zijn, maar die zich lange tijd wat gedekt hébben moeten houden, weer meer gelegenheid om zich te doen gelden.

Zonder te ontkennen, dat zich, nu het om de praktisering van de integratie gaat, b.v. op landbouwgebied, ook in andere landen deze neigingen op een soms onaangename wijze voordoen, demonstreren zij zich toch wel het duidelijkst en het meest op de kern gericht in het huidige Frankrijk, en dan speciaal bij een figuur als De Gaulle, die het daar, met vermijding van alles wat op een werkelijk democratische invloed zou kunnen wijzen, op dit ogenblik alleen voor het zeggen heeft.

Nu begrijp ik volkomen, dat wij de positieve betekenis van het aan de macht komen van een man als De Gaulle niet mogen verwaarlozen, een positieve betekenis, die overigens speciaal voortvloeit uit de nogal negatieve politieke ontwikkeling in Frankrijk vóór zijn bewind. En wij zullen de ogen ook niet mogen sluiten voor de uiterst kritieke situatie, waarin

Frankrijk op dit ogenblik verkeert met betrekking tot Algerije, ten aanzien waarvan men alleen nog maar kan hopen, dat president De Gaulle nog een bevredigende oplossing weet te bereiken.

Maar dit alles neemt toch niet weg, dat zijn regiem uiterst bedenkelijke kanten vertoont, waarover wij ons allen, ook niet-Fransen, ernstige zorgen moeten maken, omdat hij onverhoopte effectuering ons allen raakt. Wjj hebben ons naar een goed gebruik buiten de binnenlandse Franse situatie te houden, maar het buitenlandse beleid raakt ons allemaal.

De opmerkingen, welke president De Gaulle b.v. in zijn befaamde persconferentie van september j.1. gemaakt heeft over de UNO, de NATO, maar speciaal ook over de Europese ontwikkeling, waarin hij het weer als vanouds wil zoeken in het intergouvernementele vlak, zijn bepaald verontrustend. Nu zijn er ook onder hen, die geacht moeten worden het goed te menen met de Europese integratie, stemmen vernomen, die zeggen, dat het met de opvattingen van president De Gaulle wel meevalt. Ik moet eerlijk zeggen, dat dit tot nu toe uit niets is gebleken, en dat er alleen maar aanleiding is voor bezorgdheid.

Het prijsgeven van de supra-nationale gedachte inzake de

ontwikkeling van Europa betekent het snijden van het hart uit de opgave waarvoor de volkeren van Europa in deze tijd zijn gesteld, en stelt in het bijzonder de kleine landen voor een onaanvaardbare situatie. Wij willen geen „Europa der vaderlanden" in de zin van De Gaulle onder leiding van Frankrijk, evenmin als onder leiding van Duitsland.

De intergouvernementele, de volkenrechtelijke weg is, althans voor wat Europa betreft, de weg van de 19e eeuw, waarop zij steeds weer is vastgelopen en waardoor zij in deze eeuw tot twee keer toe in de grootste rampspoeden is terechtgekomen. Wij kunnen ons de luxe van de kans op een derde keer niet meer permitteren.

Het spelen op de nationale roem en grootheid, zoals De Gaulle het welhaast in een antieke stijl doet, is niet alleen een gevaarlijke, maar in wezen ook een onchristelijke zaak. Op een kruispunt der historie.

Niemand zal kunnen beweren, dat het uitvoering geven aan de supra-nationale gedachte een eenvoudige zaak is en dat daar niet in vele opzichten voetangels en klemmen liggen en dat zij niet met grote staatsmanswijsheid en -beleid moet worden gestuurd.

Nu de ontwikkeling op gang komt, wordt het b.v. steeds

meer duidelijk, dat Engeland daarbij in feite niet kan worden gemist en dat het Europa van de Zes op die grond wellicht bereid zal moeten zijn om voor de verdere effectuering van de supra-nationaliteit meer tijd te nemen. Maar elke neiging om van de gekozen richting af te buigen, schijnt mij voor Europa levensgevaarlijk.

U zult zich misschien nog herinneren, dat in 1940 — ik meen dat het in juli was toen Frankrijk door het Hitlerdom onder de voet werd gelopen — dat Churchill de gedachte lanceerde om Engelsen en Fransen eenzelfde staatsburgerschap te geven. Wij hebben daarvan toen wel opgekeken — en het was tenslotte ook een opwelling van het ogenblik — maar wij hebben toch begrepen, dat het in verband met de strijd, waarom het toen ging, een fantastische gedachte was, die appelleerde aan de eigenlijke inzet van de strijd.

Uiteraard niet met dezelfde vormen van toen, maar wel met dezelfde gesteldheid zullen wij de omstandigheden van n u moeten aandurven.

De staten van Europa staan op een kruispunt der historie. Zy zullen moeten kiezen de richting, die voor het verkrijgen van de wezenlijke doeleinden der politiek de juiste is. En dat niet, omdat zij het zelf zo graag willen, maar vanwege

de politieke verantwoordelijkheid, die God hen op de schouders heeft gelegd. Om gerechtigheid en om vrijheid.

En ik zeg dit niet om daarmede de politieke integratie tot een christelijk doel in zichzelf te verklaren. Ook dit is — ondanks het ingrijpende karakter op dit ogenblik — slechts een tijdelijk bepaalde zaak. Maar tenslotte is het zo, dat wij leven en werken, en moeten werken in de tijd, en wel in onze tijd, in de tijd, waarin wij leven.

Wij leven, naar de menselijke kant gezien, in een grote tijd, in positieve en in negatieve zin. En wij zullen die tijd ook met grote middelen moeten aandurven, als wij maar weten, dat tenslotte ook dit maar middelen, menselijke middelen zijn, waarmede naar Gods maatstaven ons wel en wee niet staat of valt. Maar toch middelen, die wij in ons aardse werk hebben te smeden.

Leven bij Gods Woord.

Behalve het gevaar, dat wij ons doelloos op de golven van de tijd laten meedrijven, en in een tijd van stroomversnellingen, zoals de onze, stuurloos laten meesleuren, is er evenzeer het gevaar, dat wij bij een poging om leiding te geven bij de ontwikkeling der dingen, vèr bij de feiten achterblijven en daardoor elke leiding missen. Wij zullen ons ervoor moeten hoeden, dat wij vertraagd aan verleden of bestaande vormen blijven vasthouden, terwijl wij daaraan reeds lang vooruit zouden moeten zijn met een vooruitstrevendheid in de ware zin van het woord. Wij kunnen nu eenmaal niet altijd heel eenvoudig gestadig voortborduren op het verleden, maar zijn soms genoodzaakt om sprongen te maken. En nu is het de kunst, of laat mg liever zeggen; de af te bidden noodzakelijke genade, om bij het maken van sprongen de band met het verleden niet te verliezen, waardoor wij het gevaar lopen in het luchtledige terecht te komen En evenzeer komt het er, voor wat onze activiteiten als christenen betreft, op aan de band aan de Bijbel in eenvoudig 'geloofsleven om ons heen te behouden zonder het wereldomvattende van de Bijbelse opdracht in het aardse leven te missen.

Wij leven in een zeer aangrijpende en ons vaak overweldigende episode der wereldgeschiedenis, waardoor wij, als wij de ogen open hebben, wel heel sterk worden bepaald bij wat God in Zijn Woord ons omtrent de ontwikkeling en de afloop der dingen heeft voorzegd. Ook in vroegere perioden zullen bij uitzonderlijke ontwikkelingen onze voorgeslachten daarbij bepaald zijn geworden. En wij weten ook niet hoelang het proces van de voltooiing van het Goddelijke raads- plan met deze aardse wereld, Zijn schepping, nog doorgaat. Maar wij beseffen in onze tijd toch wel, dat het steeds meer de voltooiing nadert. En dat het onze geloofsopdracht is om op de werkelijke Voleinding bedacht te zijn, elke dag weer, ook al duurt het misschien nog een hele tijd.

En met die woorden verklaar ik deze najaarsvergadering van het Partij Convent voor geopend.